

Grzegorz Leszczyński

Postępowanie w sprawie usunięcia proboszcza w świetle KPK z 1983 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 52/3-4, 337-354

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. GRZEGORZ LESZCZYŃSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

POSTĘPOWANIE W SPRAWIE USUNIĘCIA PROBOSZCZA W ŚWIETLE KPK Z 1983 R.

Treść: Wstęp. – 1. Przyczyny usunięcia proboszcza z parafii. – 1.1. Szkodliwość i nieskuteczność działania proboszcza. – 1.2. Przyczyny określone w kan. 1741 KPK. – 2. Procedura. – 2.1. Postępowanie wstępne. – 2.2. Wezwanie do rezygnacji. – 2.3. Odpowiedź proboszcza. – 2.4. Dekret usunięcia proboszcza. – 3. Skutki usunięcia proboszcza z parafii. – Zakończenie.

Wstęp

W porównaniu do schematów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1972 r., jak i kolejnych z roku 1980 i 1982, w Kodeksie Jana Pawła II nastąpiła znacząca redukcja przepisów dotyczących procedury administracyjnej. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r., regulując kwestię procedury administracyjnej szczególnej, poprzestał na uwzględnieniu jedynie przepisów, które dotyczą usuwania lub przenoszenia proboszczów¹. Wyodrębnienie tych dwóch procedur, spośród siedmiu istniejących w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. sugeruje, iż wynika to w szczególności z doniosłej roli, jaką w życiu wspólnoty kościelnej ma do spełnienia proboszcz oraz z faktu stałości jego urzędu². Ta szczególna rola, z konieczności ukierunkowana na potrzeby duchowe wiernych wymaga od niego pełnego zaangażowania oraz dbałości o funkcjonowanie wspólnoty, określanej mianem parafii. Wynika to jasno z normy zawarte w kan. 1752 KPK, w której zbawienie dusz zostało wyraźnie ukazane jako najwyższym prawem Kościoła³. Procedura dotycząca usuwania pro-

¹ Por. kan. 1389-1400 KKKW.

² Por. kan. 522 KPK.

³ Kan. 1752 brzmi: „In causis translationis applicentur praescripta canonis 1747,

boszczów ma zatem na celu wyeliminowanie sytuacji, w której określone nadużycia ze strony proboszcza, mogłyby pozbawić wiernych dóbr duchowych, do których mają prawo⁴. W stosowaniu procedury usuwania proboszcza trzeba jednak zawsze mieć na względzie osobę samego zainteresowanego, który również ma określone prawa i nie może być traktowany jako przedmiot postępowania. Stąd procedura, jaką Prawodawca przewiduje przy usuwaniu proboszczów mają również na celu zagwarantowanie obiektywnego spojrzenia na posługę danego proboszcza i jego ewentualnie szkodliwe działania.

Omawiając niniejszą kwestię chciałbym najpierw skoncentrować na przyczynach, które mogą skłaniać kompetentny organ administracyjny do wszczęcia procedury, następnie omówić procedurę w jej kolejnymi etapami, a końcu zaś skutki decyzji usuwającej proboszcza z parafii.

1. Przyczyny usunięcia proboszcza z parafii

Zgodnie z kan. 1740 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. gdy posługiwanie jakiegoś proboszcza staje się szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne może on zostać usunięty przez biskupa diecezjalnego z parafii. Co więcej w myśl wskazanej normy biskup może usunąć proboszcza z parafii nawet wtedy, gdy owa szkodliwość lub nieskuteczność posługiwania proboszcza nie wynika z jego poważnej winy, ale wystarczająco z jakiejś przyczyny.

1.1. Szkodliwość i nieskuteczność działania proboszcza

Norma zawarta w kan. 1740 KPK podaje jako przyczynę usunięcia proboszcza z parafii szkodliwość lub przynajmniej nieskuteczność jego działania. Co należy podkreślić Prawodawca używa w kan. 1740 sformułowania *ob aliquam causam*. Oznacza to, że motywy działania biskupa diecezjalnego jest przede wszystkim dobro wiernych, które wskutek działania i postępowania proboszcza, jego zdaniem jest zagrożone. Nie można zatem wykluczyć i takiej sytuacji, że działanie duszpasterskie proboszcza w sensie obiektywnym jest szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne, pomimo jego dobrej

*servata aequitate canonica et prae oculis habita salute animarum, quae in Ecclesia suprema semper lex esse debet*⁵.

⁴ Por. kan. 1740 KPK.

woli nieadekwatnej do potrzeb danej wspólnoty. Tak sformułowany motyw działania biskupa diecezjalnego jest bardzo szeroki i w gruncie rzeczy w dużej mierze opiera się na jego dyskrecjonalności.

Można by sądzić, że owa dyskrecjonalność wynika również z normy zawartej w kan. 1740 KPK, w której został przez Prawodawcę użyty termin *potest*, co oznacza że biskup diecezjalny może usunąć proboszcza z parafii, jeśli jego działanie jest szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne, nie ma zaś obowiązku tego uczynić. Wczytując się tę normę, możnaby sądzić, że biskup pozostaje wolny w swojej interpretacji, a zatem nawet jeśli okoliczności obiektywne sugerują podjęcie procedury zmierzającej do usunięcia proboszcza, biskup może jej nie podjąć. Taka interpretacja wydaje się być jednak fałszywą i nie dońca znajduje potwierdzenie u różnych autorów⁵.

Powstaje zatem wątpliwość czy biskup diecezjalny, który wie o szkodliwym działaniu proboszcza może pozostać obojętny na konsekwencje z niego wynikające. Wątpliwość ta jest znacząca, gdyż przecież nadrzędnym motywem pasterzowania biskupa diecezjalnego jest dobro duchowe wiernych. Jak zauważa A. Celeghin, jeśli nawet można by przyjąć tezę, że z punktu widzenia prawnego biskup diecezjalny nie ma obowiązku wszczęcia procedury, a jedynie może to uczynić, to z punktu widzenia moralnego obowiązek ten wydaje się być o wiele bardziej jednoznaczny. Co więcej, jak zauważa autor, z normy zawartej w kan. 1742 KPK, w myśl której, jeżeli na postawie badania biskup ustali, że działanie proboszcza jest szkodliwe, omawia sprawę z wybranymi do tego proboszczami i przystępuje do wszczęcia procedury, wynika że szkodliwość działania proboszcza należy rozumieć jako przesłankę wystarczającą do konieczności wszczęcia postępowania administracyjnego⁶.

⁵ Por. F. C o c c o p a l m e r i o, *De paroecia*, Roma 1991, s. 250-252.

⁶ Por. A. C e l e g h i n, *Il trasferimento e la rimozione dei parroci*, w: *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali*, Milano 1999, s. 136. Autor ten zapytuje się: czy biskup diecezji, który mając na względzie dobro dusz dostrzega szkodliwość działania proboszcza może ten fakt zignorować? I odpowiada: jest obowiązkiem moralnym biskupa podjąć działanie w sytuacji, w której wierni cierpią na skutek szkodliwego posługiwania ich proboszcza. Autor zwraca jednocześnie uwagę, iż fundamentalny w podjęciu działania wydaje się być przede wszystkim dialog pomiędzy biskupem a proboszczem w celu osiągnięcia porozumienia i skłonienia go do ustąpienia z urzędu. Dialog ten pozwala bowiem uniknąć wszczęcia procedury, do której biskup diecezji zobowiązany jest w sumieniu, zgodnie z normami zawartymi w kan. 1740-1752.

O wiele bardziej jednoznaczny w tym względzie jest Z. Grocholewski, który stwierdza, że użyty w kan. 1740 KPK termin *potest* oznacza, że biskup może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza z parafii jedynie wtedy, gdy jego działalność jest szkodliwa lub nieskuteczna, nie może natomiast tego uczynić z innych przesłanek nie wynikających ze szkodliwości lub nieskuteczności działania proboszcza⁷.

Wskazane w kan. 1741 KPK⁸ konkretne przyczyny, dla których biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza z parafii należy rozumieć jedynie w sensie przykładowym (*hae praesertim sunt*), nie zaś taksatywnym, gdyż możliwe są również i inne przyczyny, które mieszczą się w ogólnym sformułowaniu kan. 1740 dotyczącym szkodliwego lub przynajmniej nieużytecznego działania proboszcza, podobnie jak było to w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.⁹

Zanim przejdę do omawiania konkretnych przyczyn, w oparciu o które biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza, o których mowa w kan. 1741 KPK, należy dotknąć innej istotnej kwestii, która dotyczy sformułowania przepisu kan. 1740 KPK. W zawartej w kan. 1740 normie czytamy, iż proboszcz może zostać usunięty z parafii jeśli jego działanie jest szkodliwe lub nieskuteczne na skutek jakiejś przyczyny, nawet bez jego poważnej winy. Właśnie sformułowanie *etiam citra gravem ipsius culpam* rodzi wiele wątpliwości. Sformułowanie to zastanawia szczególnie w zestawieniu z normą kan. 1741 KPK, gdzie oprócz innych przyczyn usunięcia proboszcza wymienia się również chorobę fizyczną oraz umysłową. Zastanawia zatem czy w tym przypadku w ogóle można mówić o winie proboszcza, skoro norma kan. 1740 sugeruje,

⁷ Por. Z. Grocholewski, *Trasferimento e rimozione del parroco*, w: *La parrocchia*, Città del Vaticano 1997, s. 221.

⁸ Kan. 1741 brzmi: „Causae, ob quas parochus a sua paroecia legitime amoveri potest, hae praesertim sunt: 1° modus agendi qui ecclesiasticae communioni grave detrimentum vel perturbationem afferat; 2° imperitia aut permanens mentis vel corporis infirmitas, quae parochum suis muneribus utiliter obeundis imparem reddunt; 3° bonae existimationis amissio penes probos et graves paroecianos vel aversio in parochum, quae praevideantur non brevi cessaturae; 4° gravis neglectus vel violatio officiorum paroecialium quae post monitionem persistat; 5° mala rerum temporalium administratio cum gravi Ecclesiae damno, quoties huic malo aliud remedium aferri nequeat”.

⁹ Por. kan. 2147 § 2 CIC; *Sacra Congregatio Concistorialis, Decretum Maxima Cura: De amotione ad officio et beneficio curato*, 20.08.1910, AAS 2, 1910, s. 636.

że przyczyna jego usunięcia wynika z jego winy, choćby nie była ona poważna. Prawodawca nie użył bowiem sformułowania *etiam citra ipsius culpa*, ale wyraźnie w normie kan. 1740 umieścił termin *gravem*. Sformułowanie to nie do końca jest właściwe, zwłaszcza że nie mamy do czynienia z procesem karnym, ale z postępowaniem administracyjnym. Co istotne, w trakcie prac kodyfikacyjnych pojawiła się propozycja usunięcia terminu *gravem*, ale nie została przyjęta¹⁰.

Szkodliwość lub nieskuteczność działania proboszcza, o której mowa w kan. 1740 KPK, jak zauważa Z. Grocholewski, aby mogła stanowić przyczynę usunięcia proboszcza z parafii winna spełniać określone kryteria. Winna być poważna, trwała oraz uzasadniona faktami¹¹. Działalność szkodliwa lub nieskuteczna z natury swojej stanowi poważną przyczynę podjęcia działania przez biskupa, ale co należy podkreślić nie każde działanie proboszcza, choćby nie było wolne od błędów, można uznać za poważnie szkodliwe. Idzie zatem o rzeczywistą szkodę, jaką takie działanie wywołuje w odniesieniu do dobra wiernych, przy jednoczesnym uwzględnieniu ludzkiej natury i jej słabości¹².

1.2. Przyczyny określone w kan. 1741 KPK

Należy w tym miejscu zauważyć, że Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. w kan. 2147 § 2 wymieniał również pięć możliwych przyczyn usunięcia proboszcza z parafii, jednak nie do końca pokrywają się one z tymi wskazanymi w kan. 1741 KPK z 1983 r.¹³. Obecny

¹⁰ Por. Z. Grocholewski, dz. cyt., s. 217. Autor zauważa, że usunięcie proboszcza nie jest tym samym co pozbawienie go urzędu. Przyczyną bowiem działania biskupa diecezji nie jest ukaranie proboszcza, ale zapobieżenie szkodzie wynikającej z jego posługiwania. Niezależnie zatem od tego czy proboszcz czuje się ukarany decyzją biskupa czy też nie cel działania biskupa nie ma charakteru karnego w odniesieniu do osoby proboszcza. Dowodzi tego jednoznacznie w tym względzie orzecznictwo Synodu Apostolskiej.

¹¹ Por. tamże; V. Adriano, *Tutela dei diritti delle persone*, w: *Il diritto nel mistero della Chiesa*, III, Roma 1992, s. 600.

¹² Por. Z. Grocholewski, dz. cyt., s. 214. Autor stwierdza, iż podejmując procedurę przeniesienia proboszcza należy zawsze pamiętać, iż działania duszpasterskie nigdy nie są perfekcyjne i na skutek ludzkiej słabości, czasem niezależnie od autora, mogą skutkować jakąś szkodą. Dlatego też błędem byłoby utożsamianie jakiegokolwiek ludzkiej słabości, w tym przypadku odnoszącej się do proboszcza, z przyczyną jego przeniesienia, o której mowa w KPK z 1983 r.

¹³ Kan. 2147 § 2 CIC brzmi: „Haec causa sunt praesertim quae sequuntur: 1° Im-

Kodeks przytacza w zasadzie w wersji niezmienionej trzy z nich, a mianowicie nieudolność albo trwającą chorobę umysłową lub fizyczną, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań, utratę dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza oraz złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zarządzenie złu brak innego środka¹⁴. Nowy Kodeks dodaje jednak jeszcze dwie przyczyny, o których nie wspomina Kodeks z 1917 r., a mianowicie sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnotcie poważną szkodę lub zamieszanie oraz poważne zaniedbanie lub naruszenie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia¹⁵. Oznacza to, że w nowym Kodeksie nie wymienia się już jako przyczyny usunięcia proboszcza ani *probalile crimen occultum*, ani *odium plebis*, zastąpione przez Prawodawcę sformułowaniem *aversio in parochum*¹⁶.

Pierwsza z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii, wymieniona w kan. 1741 KPK z 1983 r. dotyczy sposobu postępowania proboszcza, który przynosi kościelnej wspólnotcie poważną szkodę lub zamieszanie¹⁷. Prawodawca kładzie zatem nacisk na postępowanie

peritia vel permanens infirmitas mentis aut corporis, quae parochum suis muneribus rite obeundis imparem reddit, si, iudicio Ordinarii, per vicarium adiutorem bono animarum provideri neueat ad normam can. 475; 2° Odium plebis, quamvis iniustum et non universale, dummodo tale sit, quod utile parochi ministerium impediatur, nec brevi cessaturum praevideatur; 3° Bonae existimationis amissio penes probos et graves viros, sive haec oriatur ex levi vivendi ratione parochi, sive ex antiquo eius crimine quod nuper detectum eximatur iam poena ob praescriptionem, sive ex facto familiarium et consanguineorum quibuscumque parochus vivit nisi per eorum discessum bonae parochi famae sit satis provisum; 4° Probabile crimen occultum, parochus imputatum, ex quo Ordinarius prudenter praevidet magnam in posterum oriri posse fidelium offensionem; 5° Mala rerum temporalium administratio cum gravi ecclesiae aut beneficii damno, quoties huic malo remedium afferri nequeat sive auferendo administrationem parochus, sive alio modo, quamvis aliunde parochus spirituale ministerium utiliter exercent¹⁷.

¹⁴ Por. kan. 1741, 2°, 3, 5° KPK.

¹⁵ Por. kan. 1741, 1°, 4° KPK.

¹⁶ Por. A. L a u r o, *I procedimenti per la rimozione e il trasferimento dei parroci*, w: *I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, s. 305. Autor przypomina, że obecnie obowiązujący Kodeks Prawa Kanonicznego nie powtórzył normy zawartej w KPK z 1917 r. odnoszącej się do nominacji wikariusza pomocniczego dla proboszcza, który z powodu braku biegłości lub stałej niezdolności na umyśle lub ciele nie mógł wypełniać należycie swojego urzędu.

¹⁷ Por. kan. 1741, 1° KPK.

proboszcza, które staje się źródłem poważnej szkody lub zamieszania we wspólnocie parafialnej. Prawodawca nie precyzuje jednak konkretnych przyczyn takowej szkody, zauważając jedynie, iż mają one mieć charakter poważny. W tym względzie zatem interpretacja zaistniałej sytuacji, jak się wydaje, należy do biskupa diecezjalnego. Jeśli w jego ocenie postępowanie proboszcza przynosi poważną szkodę wspólnocie parafialnej może on wszcząć procedurę dotyczącą usunięcia tego proboszcza z urzędu.

Dруга z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii dotyczy jego nieudolności albo trwałej choroby umysłowej lub fizycznej, która czyni go nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań¹⁸. Wydaje się zatem, że norma zawarta w kan. 1741, 2° KPK koncentruje się na dwóch istotnych aspektach, a mianowicie na nieużyteczności działania proboszcza oraz na przyczynie tejże nieużyteczności, którą jest nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna. Konieczny jest zatem związek między przyczyną a jej konsekwencjami. Oznacza to, że Prawodawca nie ma tu na względzie jedynie choroby czy nieudolności jako takiej, ale jedynie tę, która wywołuje nieużyteczność proboszcza w jego działaniu. W praktyce zatem można wyobrazić sobie sytuację, choć z pewnością hipotetycznie, że proboszcz dotknięty jakąś nieudolnością lub chorobą jest użyteczny w swoim działaniu, a zatem nie ma podstaw do wszczęcia procedury jego usunięcia. Z racji na powagę przyczyny, o której mowa wydaje się jednak, iż taka sytuacja jest czysto hipotetyczna, choć nie można jej wykluczyć, zwłaszcza jeśli nieudolności czy chorobie proboszcza można zapobiec poprzez ustanowienie lub powierzenie jego zadań innej osobie, np. wikariuszowi parafialnemu.

W myśl kan. 1741, 2° KPK przyczyny nieużyteczności proboszcza są zatem trzy: nieudolność, choroba umysłowa oraz choroba fizyczna. Nieudolność oznacza brak należytej wiedzy koniecznej do wypełnienia obowiązków proboszcza w konkretnej sytuacji. Z oczywistych zatem względów odnosi się do obowiązków proboszcza, o których była już mowa. Nieudolność ta może mieć charakter bezwzględny lub względny w zależności od tego czy odnosi się do całej parafii czy jedynie do jej części, albo do określonego aspektu posługi proboszczowskiej¹⁹. Jak wskazuje J. Krukowski,

¹⁸ Por. kan. 1741, 2° KPK.

¹⁹ Por. H. J o n e, *Commentarium in Codicem Iuris Canonici*, III, Paderborn 1955,

nieudolność ta w praktyce może przejawiać się w braku odpowiedniego wykształcenia, braku znajomości języka, którym posługują się parafianie, braku umiejętności głoszenia kazań czy organizowania katechezy dzieci i młodzieży²⁰. Choroba umysłowa oznacza jakąkolwiek chorobę psychiczną, zaś choroba fizyczna jakąkolwiek chorobę natury cielesnej, a więc utrata słuchu, mowy, paraliż, itp.²¹. Co istotne, zarówno choroba psychiczna jak i fizyczna, aby mogła stanowić przyczynę wszczęcia postępowania zmierzającego do usunięcia proboszcza z parafii musi charakter trwały. W ocenie trwałości choroby psychicznej czy fizycznej biskup diecezjalny winien zasięgnąć opinii rzeczoznawcy, a więc osoby biegłej w materii.

Trzecia z przyczyn usunięcia proboszcza z parafii dotyczy dwóch różnych kwestii, a mianowicie utraty dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian oraz niechęci w stosunku do proboszcza. Co ważne, aby wskazane przypadki stanowiły podstawę usunięcia proboszcza nie mogą szybko ustać²². Oznacza to, że jeśli owa niechęć czy też utrata dobrego imienia ma charakter wyłącznie chwilowy, związany z jakimś szczególnym wydarzeniem nie może stanowić postawy postępowania, o którym mowa. Zarówno niechęć jak i utrata dobrego imienia muszą mieć charakter trwały.

Przyczyny utraty dobrego imienia, jak i niechęci w stosunku do proboszcza mogą mieć różny charakter²³. Co ważne Prawodawca nie precyzuje źródła pochodzenia tychże przyczyn, a zatem nie stwierdza jednoznacznie, że owa niechęć czy utrata dobrego imienia koniecznie winna być konsekwencją postępowania proboszcza. Ponieważ jednak wskazuje na osoby poważnych i uczciwych parafian, zdaje się sugerować, że osąd tych ostatnich jest uczciwy,

s. 361. Autor pisze: „Imperitia significat et defectum scientiae debitae, id est doctrinae pro munere parochi requisitae et carentiam idoneitatis recte utendi scientia iurium et obligationum parochi, sive inutilitatis proveniat ex defectu nativo criterii seu iudicii practici, sive ex indole arroganti, praecipiti, vili, pigra etc. Imperitia potest esse sive absoluta sive relativa, quae reddit parochum imparem parociae determinatae convenienter regendae”.

²⁰ Por. J. K r u k o w s k i, *Administracja w Kościele*, Lublin 1985, s. 166.

²¹ Por. T o r q u e b i a u, *Des Procès*, Paris 1948, s. 545.

²² Por. kan. 1741, 3° KPK.

²³ Por. H. J o n e, dz. cyt., s. 262. Autor pisze: „Non requiritur, ut factum familiarum sit inhonestum vel graviter scandalosum, saris est, si sit parum aedificans, v. g. si in parolecia, ubi rigidiore vigent mores, familiares parochi nimio luxui, spectaculis insanis etc. sint dediti”.

a więc utrata dobrego imienia czy niechęć nie wynika z innych racji, jak tylko z nieodpowiedniego postępowania czy też działania proboszcza. Nie można oczywiście hipotetycznie wykluczyć sytuacji, że opinia owych parafian może mieć charakter nierzetelny i wynikać z przyczyn niezależnych od działania proboszcza, jest zatem zadaniem biskupa diecezjalnego dokonać rzetelnego osądu i stwierdzić, czy rzeczywiście utrata dobrego imienia albo niechęć parafian w stosunku do osoby proboszcza jest konsekwencją jego postępowania, a więc zaistniałych faktów, czy też innych nieobiektywnych racji.

Czwarta wskazana przez kan. 1741 KPK przyczyna usunięcia proboszcza z parafii dotyczy poważnych zaniedbań lub naruszenia obowiązków parafialnych, które trwają pomimo upomnienia²⁴. Oznacza to, że biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza, jeśli wcześniej zastosował upomnienie, a ten nie zmienił swojego postępowania nadal zaniedbując przewidziane dla proboszcza obowiązki.

Piąta wreszcie przyczyna usunięcia proboszcza dotyczy złego zarządzania dobrami doczesnymi z wielką szkodą Kościoła. Norma zawarta w kan. 1741, 5° KPK wyraźnie jednak sugeruje, że biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza jeśli nie ma innych środków pozwalających zaradzić zaistniałej sytuacji. Oznacza to, że jeśli istnieje jakaś możliwość zaradzenia złu, a nie ma konieczności odwołania proboszcza biskup nie powinien tego czynić. Jak zauważa J. Krukowski, wobec proboszcza, który spełnia swoje obowiązki duszpasterskie z pożytkiem dla wiernych, a zaniedbuje jedynie obowiązki dotyczące administracji majątkiem kościelnym, biskup może wyznaczyć wikariusza, którego upoważni do administrowania majątkiem, albo upomnieć proboszcza wskazując na konkretne konieczne działania do podjęcia²⁵.

Należy w tym miejscu jeszcze raz powtórzyć, że wskazane w kan. 1741 KPK przyczyny usunięcia proboszcza z parafii nie mają charakteru taksatywnego, a jedynie przykładowy, stąd biskup diecezjalny może wszcząć procedurę usunięcia proboszcza również w sytuacjach nie przewidzianych przez normę kan. 1741 KPK, o ile działania proboszcza jest szkodliwe lub przynajmniej nieużyteczne²⁶.

²⁴ Por. kan. 1741, 4° KPK.

²⁵ Por. J. K r u k o w s k i, dz. cyt., s. 168.

²⁶ Por. kan. 1740 KPK.

2. Procedura

Procedura usunięcia proboszcza z parafii zawiera kilka istotnych etapów. Są nimi: postępowanie wstępne, wezwanie proboszcza do złożenia dymisji, odpowiedź proboszcza na wezwanie, dekret usunięcia wydany przez biskupa diecezji.

2.1. Postępowanie wstępne

Postępowanie wstępne, zgodnie z kan. 1742 § 1 KPK²⁷, rozpoczyna się wówczas, gdy biskup diecezjalny na podstawie przeprowadzonego badania stwierdzi, że istnieje przyczyna, o której mowa w kan. 1740 KPK, a zatem że posługiwanie proboszcza jest szkodliwe lub przynajmniej nieskuteczne. Podejmując zatem dalsze działania biskup diecezjalny winien być pewien, że przyczyna taka ma charakter obiektywny i upoważnia go do wszczęcia procedury usunięcia proboszcza z parafii.

Zgodnie z normą zawartą w przywołanym wyżej kanonie biskup diecezjalny winien następnie skonsultować swoje przekonanie o możliwości wszczęcia procedury z dwoma proboszczami, będącymi członkami specjalnego zespołu powołanego w tym celu na wniosek biskupa przez Radę kapłańską. W każdej diecezji zespół ten winien być powołany na stałe. W skład zespołu, o którym mowa mogą wchodzić członkowie Rady Kapłańskiej, ale nie koniecznie, gdyż Kodeks nic o tym nie wspomina. Jak natomiast zauważa Z. Grocholewski nie należy mylić tego zespołu z Kolegium Konsultorów istniejącym w każdej diecezji²⁸.

Jak zauważa A. Lauro zespół ten winien składać się z takiej liczby proboszczów, aby umożliwiała ona w razie konieczności konsultacje, nawet w okolicznościach przeszkody któregoś z proboszczów. Stąd jakkolwiek liczbę proboszczów wchodzących w skład zespołu określa biskup diecezjalny, to jednak nie powinna być ona minimalna, gdyż w razie przeszkody jednego z proboszczów, wynikającej chociażby z jego choroby, przeprowadzenie konsultacji nie byłoby

²⁷ Kan. 1742 § 1 KPK brzmi: „Si ex instructione peracta constiterit adesse causa de qua in can. 1740 Episcopus rem discutiat cum duobus parochis e coetu ad hoc stabilitur a consilio presbyterali, Episcopo proponente, selectis; quod si exinde censeat ad amotionem esse deveniendum, causa et argumentis ad validitatem indicatis, parochi paterne suadeat ut intra tempus quindecim dierum renuntiet”.

²⁸ Por. Z. Grocholewski, dz. cyt., s. 224.

możliwe. Co ważne bowiem, konsultacja, której dokonuje biskup jest wymagana przez prawo, a zatem jest warunkiem legalności procedury pod groźbą naruszenia prawa w razie nieskorzystania z opinii proboszczów. Konsultacja ta upoważnia biskupa diecezjalnego do podjęcia dalszych działań²⁹.

Kodeks Prawa Kanonicznego nie precyzuje czy biskup winien konsultować każdego z osobna ze wskazanych kapłanów czy obydwu razem, nie określa też czasu, jaki należy zachować odnośnie konsultacji. Wydaje się, że w tym względzie konieczny jest czas stosowny na zapoznanie się materia, co do której każdy z proboszczów ma wydać swoją opinię. Swoją opinię każdy z proboszczów może sporządzić na piśmie lub przekazać ją ustnie. Należy jedynie zauważyć, że zgodnie z kan. 127 § 3 KPK każdy z proboszczów konsultatorów ma obowiązek szczerze wyrazić swoje stanowisko, a także, gdy domaga się tego konieczność, pilnie zachować tajemnicę, chyba że biskup zdecyduje inaczej³⁰

Należy w tym miejscu dodać, że konsultacja, której dokonuje biskup, jakkolwiek jest wymagana przez prawo, w swoich wnioskach nie zobowiązuje biskupa do podjęcia czy rezygnacji z przeprowadzenia procedury usunięcia proboszcza. Oznacza to, że nawet jeśli opinia proboszczów konsultatorów jest negatywna, biskup i tak taką procedurę może przeprowadzić. Podobnie jeśli opinia jest pozytywna, biskup może z przeprowadzenia procedury zrezygnować³¹.

2.2. Wezwanie do rezygnacji

Po zasięgnięciu opinii dwóch proboszczów, w myśl kan. 1742 § 1 KPK, Biskup diecezjalny, o ile dojdzie do wniosku, że należy przystąpić do usunięcia proboszcza, winien po ojcowsku poradzić temuż proboszczowi, aby ten zrezygnował z urzędu w ciągu piętnastu dni. Ponieważ wezwanie to ma charakter prawny, stąd winno

²⁹ Por. A. L a u r o, dz. cyt., s. 306.

³⁰ Por. kan. 127 § 3 KPK. Czytamy tutaj: „Omnes quorum consensus aut Consilium requiritur, obligatione tenentur sententiam suam sincere proferendi atque, si negotiorum gravitas id postulat, secretum sedulo servandi; atque quidem obligatio a Superiore urgeri potest”.

³¹ Por. kan. 127 § 2, 2° KPK. Czytamy tutaj: „...si concilium exigatur, invalidus est actus Superioris easdem persona non audientis; Superior, licet nulla obligatione teneatur accedendi ad earundem votum, etui concors, tamen sine praevalenti ratione, suo iudicio aestimanda, ab earundem voto, praesertim concorsi, ne discedat”.

być dokonane na piśmie z zachowaniem pewności o jego doręczeniu, a jeśli ustnie, to w obecności notariusza i dwóch świadków.

Wezwanie do rezygnacji winno do ważności zawierać przyczynę i argumenty, które skłoniły biskupa diecezjalnego do wszczęcia i przeprowadzenia procedury usunięcia danego proboszcza. Wskazanie tychże argumentów i przyczyn jest oczywiste z racji na zachowanie prawa do obrony, które jest jednym z fundamentalnych praw człowieka³². Jak zauważa L. Chiapetta w przypadku, w którym przyczyną procedury jest choroba umysłowa proboszcza wezwanie do rezygnacji nie ma miejsca, ale na podstawie pewnych dokumentów biskup diecezji przystępuje do wydania dekretu usunięcia tegoż proboszcza³³. Zgodnie bowiem z kan. 187 tylko ten, kto jest poczytalny może zrzec się urzędu.

2.3. Odpowiedź proboszcza

Kodeks Prawa Kanonicznego przewiduje trzy możliwe reakcje proboszcza we wezwanie skierowane do niego przez biskupa. Proboszcz może zrezygnować z urzędu, zignorować wezwanie biskupa i nie odpowiedzieć albo podważyć podaną przez biskupa przyczynę i jej podstawy. Skutki, jakie wywołuje każda z tych reakcji są inne, a zatem i działanie, które biskup winien podjąć w każdym ze wskazanych przypadków jest odmienne. Należy też zauważyć, że rezygnacja proboszcza dokonana pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni, podstęp, błędu istotnego lub symonii jest nieważna³⁴.

Jeśli proboszcz, zgodnie z kan. 1743 KPK³⁵, po prostu zrezygnuje z urzędu, na piśmie lub w obecności dwóch świadków³⁶, procedura osiąga swój skutek. Rezygnacja ta nie może być odwołana. Nie jest wymagana w tym przypadku akceptacja biskupa, gdyż rezygnacja proboszcza ma miejsce w następstwie wezwania biskupa do zrzeczenia się urzędu przez proboszcza.

³² Por. G. E r l e b a c h, *Il giudice e il diritto di difesa delle parti*, w: *Il diritto di difesa nel processo matrimoniale canonico*, Città del Vaticano 2006, s. 96.

³³ Por. L. C h i a p e t t a, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, II, Napoli 1988, s. 796.

³⁴ Por. kan. 188 KPK.

³⁵ Kan. 1743 KPK brzmi: „Renuntiatio a parochio ferri potest non solum pure et simpliciter, sed etiam sub conditione, dummodo haec ab Episcopo legitime acceptari possit et reapse acceptetur”.

³⁶ Por. Kan. 189 § 1 KPK.

Rezygnacja proboszcza, jak zauważa kan. 1743 KPK, nie zawsze jednak dokonuje się *pure et simpliciter*, ale może też zawierać określone warunki. Warunki te mogą dotyczyć chociażby innego urzędu czy funkcji, zamieszkania, czy utrzymania. W przypadku rezygnacji pod pewnymi warunkami do jej przyjęcia konieczne jest, aby były to warunki możliwe do spełnienia przez biskupa i co równie ważne, aby nie były to warunki naruszające prawa innych wiernych i przeciwne dobru parafii³⁷. Rezygnacja ta traci wszelką moc, jeśli nie zostanie zaakceptowana w ciągu trzech miesięcy przez biskupa³⁸. W tym czasie proboszcz może również odstąpić od rezygnacji³⁹. Biskup może nie zaakceptować rezygnacji proboszcza jeśli uzna, że warunki przez niego wskazane nie są do spełnienia, wykraczają przeciw czyjemu dobru lub są sprzeczne z zasadami ogólnymi prawa⁴⁰. Co istotne proboszcz nie ma obowiązku ogłaszać parafianom, że złożył rezygnację z urzędu na skutek przyczyny wskazanej przez biskupa. Wystarczy jeśli poda ogólną motywację swojej decyzji, tj. że zrezygnował z urzędu na skutek prośby biskupa diecezji⁴¹.

Jeśli proboszcz wezwany przez biskupa diecezji do złożenia rezygnacji w określonym przez prawo terminie 15 dni nie odpowie biskup, zgodnie z normą zawarta w kan. 1744 § 1 KPK, ponawia wezwanie, przedłużając czas użyteczny na odpowiedź⁴². Co ważne Prawodawca nie określa czasu, w jakim proboszcz winien odpowiedzieć na ponowne wezwanie biskupa, pozostawiając jego wyznaczenie samemu biskupowi diecezji. Jeśli proboszcz, ponownie wezwany przez biskupa do złożenia rezygnacji i tym razem nie odpowie w określonym czasie albo odpowie odmawiając rezygnacji bez przytoczenia żadnych motywów, biskup, zgodnie z kan. 1744 § 2 KPK, winien wydać dekret usunięcia proboszcza. Istotne jest, aby w tym przypadku biskup miał pewność, że proboszcz otrzymał drugie wezwanie i nie odpowiedział na nie, chociaż nie miał ku temu żadnej przeszkody⁴³. Oznacza to, że w sytuacji, w której

³⁷ Por. kan. 1743 KPK.

³⁸ Por. kan. 189 § 3 KPK.

³⁹ Por. kan. 189 § 4 KPK.

⁴⁰ Por. A. Lauro, dz. cyt., s. 308.

⁴¹ Por. J. Krukowski, dz. cyt., s. 169.

⁴² Kan. 1744 § 1 KPK brzmi: „Si parochu intra praestitutos dies non responderit, Episcopus iteret invitationem prorogando tempus utile ad respondendum”.

⁴³ Kan. 1744 § 2 brzmi: „Si Episcopo constiterit parochum alteram invitationem

biskup nie ma pewności co do otrzymania przez proboszcza ponownego wezwania, albo obiektywne okoliczności wykluczały możliwość ustosunkowania się do wezwania biskupa, nie wolno biskupowi wydać dekretu usunięcia proboszcza.

Jeśli proboszcz wezwany przez biskupa diecezji do rezygnacji podważa przyczynę i jej podstawy, a zatem korzysta z prawa do obrony, biskup winien ocenić czy przedstawione przez proboszcza motywy są wystarczające czy też nie. Jeśli biskup uzna je za wystarczające może odstąpić od procedury usunięcia go z urzędu. Jeśli natomiast przedstawione przez proboszcza motywy biskup uzna za niewystarczające, zgodnie z kan. 1745, 1° KPK, winien go wezwać, by przejrawszy akta, zebrał w pisemnej relacji swoje argumenty, a nawet przedstawił przeciwne dowody, jeśli takie posiada⁴⁴. Uzupełnione w ten sposób dowody w sprawie winny stać się przedmiotem konsultacji biskupa z proboszczami, o których mowa w kan. 1742 § 2 KPK, chyba że trzeba wyznaczyć innych, bo ci nie mogą tego wykonać⁴⁵. Po przeprowadzeniu koniecznych konsultacji biskup winien podjąć decyzję czy proboszcza należy usunąć czy też nie i w tej sprawie zaraz wydać dekret⁴⁶.

2.4. Dekret usunięcia proboszcza

Dekret usunięcia proboszcza z parafii winien być wydany zgodnie z prawem. Winien być wydany na piśmie⁴⁷, winien też zawierać przynajmniej ogólną motywację, w celu zagwarantowania obiektywizmu władzy wydającej dekret, jak i możliwości poznania przez adresata motywów takiej, a nie innej decyzji oraz zagwarantowania możliwości rekursu od tejże decyzji⁴⁸. Dekret winien być również

recepisic, non autem respondisse etui nullo impedimento detentum, aut si parochus renuntiationem nullis adductis motivis recuset, Episcopus decretum amotionis ferat”.

⁴⁴ Kan. 1745, 1° brzmi: „...invitet illum ut, inspectis actis, suas impugnationes, in relatione scripta colligat, immo probationes in contrarium, si quasi Habrat, afferat”.

⁴⁵ Kan. 1745, 2° brzmi: „...deinde, completa, si opus sit, instructione, una cum iisdem parochis de quibus in can. 1742 § 1, nisi alii propter illorum impossibilitatem sint designandi, rem perpendat”.

⁴⁶ Kan. 1745, 3 brzmi: „...tandem statuatur utrup parochu sit amovendus necne, et mox decretum de Re ferat”.

⁴⁷ Por. kan. 37, 51, 193 § 4 KPK.

⁴⁸ Por. P.V. P i n t o, dz. cyt., s. 38.

wydany, choć nie musi zawierać motywacji, w przypadku, gdy biskup podejmie decyzję o nie usuwaniu proboszcza z parafii⁴⁹.

Dekret usunięcia proboszcza z urzędu winien być, w myśl kan. 54 § 2 KPK, doręczony zgodnie z przepisem prawa jako prawomocny dokument. Jeśli jakaś poważna przyczyna nie pozwala na doręczenie dekretu, wtedy powiadomienie o dekreście ma miejsce, zgodnie z kan. 55 KPK, przez odczytanie usuniętemu proboszczowi wobec notariusza lub dwóch świadków. Zredagowany dokument zaświadcający o fakcie odczytania dekretu winien być podpisany przez wszystkich obecnych. Należy pamiętać, że jeśli usunięty proboszcz nie mając słusznego powodu nie stawił się po odbiór dekretu albo odmówił złożenia podpisu, dekret uważa się za doręczony zgodnie z prawem⁵⁰.

Dekret usunięcia proboszcza może być przesłany przez pocztę, za poświadczeniem odbioru lub doręczony przez osobę wyznaczoną do tego przez biskupa. O odmowie przyjęcia dekretu ze strony proboszcza winien zaświadczać stosowny dokument⁵¹.

3. Skutki usunięcia proboszcza z parafii

Biskup diecezjalny, który wydał dekret usunięcia proboszcza z parafii winien, w myśl kan. 1746 KPK, zadbać o przydzielenie mu innego urzędu lub wyznaczenie stosownej pensji⁵². Biskup może jednak przydzielić usuniętemu proboszczowi inny urząd, jedynie wtedy, gdy uzna, że jest on do tego zdolny. W tym względzie nie bez znaczenia są przyczyny, które skłoniły biskupa do przeprowadzenia postępowania i wydania dekretu o usunięciu proboszcza. Jeśli są to przyczyny, które mogą czynić działalność danego proboszcza szkodliwą również w odniesieniu do innych urzędów, biskup nie powinien mu ich powierzać. Jeśli zaś są to przyczyny, które czyniły tę działalność szkodliwą jedynie w konkretnych okolicznościach, biskup może mu powierzyć inny urząd, do którego wypełnienia będzie on posiadał wymagane zdolności.

⁴⁹ Por. L. Ch i a p e t t a, dz. cyt., s. 798.

⁵⁰ Por. kan. 56 KPK.

⁵¹ Por. A. L a u r o, dz. cyt., s. 309.

⁵² Kan. 1746 KPK brzmi: „Amoto parrocho, Episcopus consultat sive assignatione alius officii, si ad hoc idoneus sit, sive pensione, prout casus ferat et adiunkta permittant”.

W sytuacji, w której biskup diecezji uzna, iż dany proboszcz nie ma wymaganych zdolności, aby wypełnić jakikolwiek urząd w diecezji winien mu wyznaczyć pensję, o ile przypadek i okoliczności na to pozwalają. W tym względzie biskup winien wziąć pod uwagę, zarówno normę zawartą w kan. 195 KPK dotyczącą zabezpieczenia utrzymania usuniętemu proboszczowi,⁵³ jak i normę zawartą w kan. 281 § 2 KPK, dotyczącą zabezpieczenia opieki społecznej, zwłaszcza w sytuacji choroby, niezdolności czy też starości⁵⁴.

W myśl kan. 1747 § 1 KPK usunięcie proboszcza z urzędu powoduje określone w prawie skutki w odniesieniu do osoby proboszcza⁵⁵. Mają one charakter konkretnych obowiązków, które usunięty z urzędu proboszcz winien wypełnić. Proboszcz też winien przede wszystkim powstrzymać się od wykonywania zadań proboszcza. Dyspozycja ta wydaje się oczywista z racji na to, że dekret usunięcia proboszcza z parafii oznacza, że nie ma on urzędu, na mocy którego posiadał określone prawa, ale też i obowiązki.

Usunięty proboszcz winien ponadto opuścić dom parafialny. Norma ta nie jest jednak bezwzględna, gdyż dopuszcza wyjątek określony w kan. 1747 § 2, w myśl którego biskup może zezwolić na dalsze używanie domu parafialnego, nawet wyłączne, proboszczowi, którego z racji choroby nie można przenieść na inne wskazane przez biskupa miejsce⁵⁶.

Usunięty przez biskupa proboszcz winien przekazać, wszystko co należy do parafii temu, komu biskup parafię powierzył. Jeśli biskup wskutek złożenia przez proboszcza rekursu od decyzji biskupa nie może powierzyć parafii nowemu proboszczowi, ustanawia

⁵³ Kan. 195 KPK brzmi: „Si quis, non quidem ipso iure, sed per decretum auctoritatis competentis ab officio amoveatur quo eiusdem subsistentiae providetur, eadem auctoritas curet ut ipsius subsistentiae per congruum tempus prospiciatur, nisi aliter provisum sit”.

⁵⁴ Kan. 281 § 2 KPK brzmi: „Item providendum est ut gaudeant illa sociali assistentia, qua eorum necessitatibus, si infirmitate, invaliditate vel senectute laborent, apte prospiciatur”.

⁵⁵ Kan. 1747 § 1 KPK brzmi: „Parochus amotus debet a parochi munere exercendo abstinere, Guam Primus liberam relinquere paroecialem domum, et omnia quae ad paroeciam pertinent ei tradere, cui Episcopus paroeciam commiserit”.

⁵⁶ Kan. 1747 § 2 KPK brzmi: „Si autem de infimo agatur, qui e paroeciali domo sine incommodo nequeat alio transferri, Episcopus eidem relinquat eius usum etiam exclusivum, eadem necessitate durante”.

administratora parafialnego⁵⁷. Zatem w tym przypadku wszystko, co należy do parafii usunięty z urzędu proboszcz winien przekazać administratorowi parafii⁵⁸.

Proboszcz usunięty z parafii ma prawo wniesienia rekursu hierarchicznego do Kongregacji Duchowieństwa⁵⁹. Winien on jednak, zanim wnieśli rekurs hierarchiczny, złożyć w ciągu 10 dni użytecznych prośbę do biskupa, który wydał dekret, o jego odwołanie⁶⁰. Nie wnikając ponownie w dalszą procedurę, dotyczącą rekursu hierarchicznego, gdyż została ona omówiona w rozdziale II, należy jedynie zaznaczyć, że do czasu wyczerpania procedury hierarchicznej oraz ewentualnej procedury w II sekcji Sygnatury Apostolskiej, obowiązki proboszcza wypełnia mianowany do tego administrator parafii⁶¹. W przypadku bowiem wniesienia przez proboszcza rekursu biskup nie może mianować nowego proboszcza⁶².

Zakończenie

Dawne prawo kanoniczne kierowało się zasadą *officium est propter beneficium*, a zatem wszyscy proboszczowie byli nieusuwalni. W procedurze administracyjnej, jaka została zawarta w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r. odróżniano proboszczów nieusuwalnych od usuwalnych, ale w obu procedurach swoboda biskupa była ograniczona, a biskup mógł usunąć proboszcza wyłącznie w drodze procesowej i z przyczyn określonych przez prawo kodeksowe⁶³. Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego podaje jedną procedurę usuwania proboszczów, nie dokonując żadnych podziałów, gdyż

⁵⁷ Por. A. C e l e g h i n, dz. cyt., s. 144. Autor zauważa, że zawieszenie skuteczności decyzji biskupa w przypadku złożenia rekursu przez proboszcza ma charakter jedynie częściowy. Proboszcz ten bowiem nie ma prawa nadal pełnić zadań proboszcza, ani też przebywać w domu parafialnym. Z drugiej zaś strony również w odniesieniu do biskupa dekret może być jedynie częściowo skuteczny, gdyż nie uprawnia on biskupa diecezji do mianowania nowego proboszcza.

⁵⁸ Por. kan. 1747 § 3 KPK.

⁵⁹ Por. Pator Bonus, art. 93; A. R a n a u d o, *Il ricorso gerarchico la rimozione e trasferimento dei parroci nel nuovo codice*, w: *Dilexir Iustitiam. Studia in honorem Aurelii Card. Sabattani*, Città del Vaticano 1984, s. 506.

⁶⁰ Por. kan. 1734 KPK.

⁶¹ Por. Pontificia Commissio Decretis Consilii Vaticani II Interpretandis, *Responsum*, 1 Julii 1971, AAS 63, 1971, s. 860.

⁶² Por. kan. 1747 § 3 KPK.

⁶³ Por. kan. 2147-2161 CIC.

instytucja proboszcza nieusuwalnego została zniesiona przez Sobór Watykański II⁶⁴, a zatem już nie istnieje⁶⁵.

W tym miejscu należy zauważyć, że omawiając kwestie dotyczącą usunięcia proboszcza nie mówimy o pozbawieniu urzędu, zgodnie z kan. 196 KPK, ani też karnym usunięciu proboszcza, które ma charakter pozbawienia urzędu. Nie jest przedmiotem analizy również kwestia dotycząca usunięcia proboszcza *ipso iure*, o którym mowa w kan. 194 KPK. Gdyż ta nie wymaga żadnej interwencji organu administracyjnego. Usunięcie proboszcza, o którym mowa dokonuje się na drodze procedury administracyjnej na mocy dekretu wydanego przez kompetentną ku temu władzę.

La procedura di rimozione del parroco secondo il CIC del 1983

Il diritto di difesa nei processi canonici sembra di essere uno dei temi fondamentali del diritto processuale canonico. E' così perché grazie alle garanzie prescritte dalla legge il processo diventa uno strumento per raggiungere una verità obiettiva. Il diritto di difesa garantito alle parti porta allo sviluppo della verità ed in conseguenza ad una sentenza giusta. Tutto questo sembra di essere applicabile anche alla procedura di rimozione del parroco. Ogni persona ha diritto di proteggere il suo interesse. Nello stesso tempo la comunità ha il diritto di proteggere il bene della comunità. In presente articolo cerco di presentare non solo la procedura di rimozione del parroco, ma anche le cause di rimozione e gli effetti del decreto tramite il cui il parroco viene rimosso dalla parrocchia.

⁶⁴ Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele, p. 31.

⁶⁵ Por. J. K r u k o w s k i, dz. cyt., s. 162.